लिङ्गम् लयं गच्छतीति लिङ्गं हेतुमत्त्वेन चास्य लिङ्गत्वमिति भावः" त०कौ०। परिकल्पिता इत्यस्य अनुमिता इत्यर्थः तत्प्रयोगश्च परलोके कर्मफलभोगः सूक्ष्मदेहं विनाऽनुपपन्नः भोगत्वात् स्थूलस्वदेहारम्भकषट्पादिजनितस्य शस्यस्य स्वदेहेनैव भोगवत् यद्यत् स्वदेहारम्भ कर्मफलं तत्तत् स्वदेहेनैव भोग्यं नेतरेण अन्यथा कृतहान्यकृताभ्यागमप्रसङ्ग इत्यादि तर्कशास्त्रानुसन्धातव्यः।

"किन्तु देहमयोनिजम्" भाषा० "देहात्मप्रत्ययो यद्वत् प्रमाणत्वेन कल्पितः" शा०भा०कारिका "देहिनोऽस्मिन् यथा देहे कौमारं यौवनं जरा। तथा देहान्तरप्राप्तिः" गीता। उत्पत्तिस्थानभेदैः देहश्चतुर्विधः "देहश्चतुर्विधो ज्ञेयो जन्तोरुत्पत्तिभेदतः। उद्भिज्जः स्वेदजोऽण्डोत्थश्चतुर्थश्च जरायुजः" राघवभट्टधृतवाक्यम्। ज्योतिषोक्ते २लग्ने च "देहाधीशः खगेहे बुधगुरुकविभिः संयुतो वीक्षितो या" जातका०। दिह-भावे घञ्। ३लेपने पु०

देहकर्त्तृ त्रि० देहं करोति कृ-तृच्। १देहकारके पृथिव्यादिभूते २ईश्वरे ३सूर्ये च पु० कर्मसाक्षित्वात्तयोस्तथात्वम् "देहकर्त्ता प्रशान्तात्मा विश्वात्मा विश्वतोमुखः" भा०व० ३अ०। सूर्यनामोक्तौ।

देहकृत् त्रि० देहं करोति कृ-क्विप्। १देहकारके पृथिव्यादिभूते। २परमेश्वरे पु० "स एष भगवान् देवः" इत्युपक्रमे "देहकृत् देहभृत् देही" भा०अनु० १६अ० ईशस्तुतिः। ((पाखा) शब्दच०।

देहकोष पु० देहस्य कोष इव। देहावरके खगानां पक्षे

देहक्षय पु०देहस्य क्षयो यस्मात्। १रोगे शब्दच०। ६त०। २देहस्य नाशे च।

देहज पु० देहात् जायते जन-ड। १तनुजे पुत्रे "द्वैपायनादनयरो महित्वे तस्य देहजः"। २पुत्र्यां स्त्री। ३देहजातमात्रे त्रि० "व्यहितो देहजो व्याधिर्हितमारण्यमौषधम्" उद्भटः।

देहद पु० देहं दायति शोधयति देहं देहपुष्टिं ददाति रसायनेन वा दै-शोधने दा-दाने वा क। १पारदे राजनि०। २देहदातरि त्रि०।

देहधारक न० देहं धारयति धारि-ण्वुल्। १अस्थि देहधारिणि २शरीरिमात्रे त्रि०। णिनि। देहधारिन् तत्रार्थे स्त्रियां ङीप्। "संस्थिता परमा माया देहिनां देहधारिणी" ति०त० स्कं०प्रभा०ख०।

देहधि पु० देहोधीयतेऽत्र धा-आधारे कि। देहाधारे खगानां देहावरके पक्षे (पाखा) शब्दचन्द्रिकाकोषः।

देहधृज् पु० धृज-गतौ क्विन्। प्राणवायौ "वायुर्यो वक्त्रसञ्चारी स प्राणो नाम देहधृक्" सुश्रु०। २देहधारकमात्रे मनुष्यादौ त्रि०।

देहभुग् त्रि० देहे भुङ्क्ते कर्मफलानि भुज-क्विन्। १देहाभिमानिनि जीवे। देहं भुङ्क्ते भोजयति कर्मसाक्षित्वात् भुज-अन्तर्भूतणर्थे क्विन्। २सूर्ये पु० "देहभुग् देहिनां गतिः" भा० अनु० १६ अ० सूर्यनामोक्तौ।

देहभृत् पु० देहं बिभर्त्ति स्वकर्म्मानुसारेण भृ-क्विप्। स्वस्वकर्म्मानुसारेण देहाधिष्ठातरि कर्म्मात्मनि १जीवे। "कर्म्मात्मा त्वपरो योऽसौ बन्धमोक्षैः संयुज्यते" सा०प्र० भा०धृतवाक्ये तस्य कर्मयोगेन देहसम्बन्धरूपस्य बन्धस्योक्तेस्तथात्वम्। "धिगिमां देहभृतामसारताम्" रघुः।

"मनुष्योऽहं ब्राह्मणोऽहं गृहस्थोऽहमित्याद्यभिमानेनाबाधितेन देहं कर्माधिकारहेतुं वर्णाश्रमादिरूपं कर्त्तृत्वभोक्तृत्वाद्यात्मकं स्थूलसूक्ष्मशरीरेन्द्रियसङ्घातं बिभर्त्ति अनाद्यविद्यावासनावशात् व्यवहारयोग्यत्वेन, कल्पितमसत्यमपि सत्यतया स्वभिन्नमपि स्वाभिन्नतया पश्यन् धारयति पोषयति वेति देहभृत्। २ववकज्ञानशून्ये अविद्यावति कर्त्तृत्वाभिमानिनि। स च त्रिविधः। रागादिदोषप्राबल्यात् काम्यनिषिद्धादियथेष्टकर्मानुष्ठायी मोक्षशास्त्रानधिकार्येकः १। अपरस्तु यः प्राकृतः सुकृतवशात् किञ्चित् प्रक्षीणरागादिदोषः सर्वाणि कर्माणि त्यक्तुमशक्नुवन् निषिद्धानि काम्यानि च परित्यज्य नित्यानि नैमित्तिकानि च कर्माणि फलाभिसन्धित्यागेन सत्त्वशुद्ध्यर्थमनुतिष्ठन् गौणसन्न्यासी मोक्षशास्त्राधिकारी द्वितीयः २। ततो नित्यनैमित्तिककर्मानुष्ठानेनान्तःकरणशुद्धौ समुपजातविविदिषः श्रवणादिना वेदनं मोक्षसाधनं सम्पादयिषुः सर्वाणि कर्माणि विधितः परित्यज्य ब्रह्मनिष्ठं गुरुमुपसर्पति विविदिषासन्न्यासिसमाख्यस्तृतीयः ३।

देहम्भर त्रि० देहं बिभर्त्ति भृ-बा० खच् मुम् च। देहपोषके "जनेषु देहम्भरवार्त्तिकेषु" भाग०५।५।४

देहयात्रा स्त्री देहस्य लोकान्तरे यात्रा, देहरक्षार्थं यात्रा उद्यमादि वा। १यमपुर्यादिगमने मरणे २देहरक्षार्थं भोजनादौ च मेदि० "अयं देहयात्रामात्रार्थमिच्छानिच्छापरेच्छाप्रापितानि सुखदुःखलक्षणान्यारब्धफलान्य-